

Summering av utredning inför återrapportering besöksnäringens utveckling

Bakgrund

Jämtland Härjedalen Turism (JHT) har under de senaste åren utfört uppdrag inom besöksnäringen utifrån ett avtal med Region Jämtland Härjedalen (RUN/652/2020), där den årliga finansieringen uppgått till ca 2,25 miljoner. Regionala utvecklingsnämnden beslutade i november 2021, § 191, att inleda processen med att utforma ett upphandlingsunderlag för plats- och besöksnäringens utveckling i Jämtland Härjedalen.

I april 2022 avbröts upphandlingen, dels då JHT (som ansågs vara en viktig anbudsgivare) flaggat för en omstrukturering av sin verksamhet inklusive frågor avseende finansiering från kommuner i länet, dels för att Region Jämtland Härjedalen ville säkerställa en långsiktig styrning och hantering av frågan. Befintligt avtal med JHT förlängdes därmed med ett år i taget.

Med anledning av att såväl nämndens presidium som de tjänstepersoner som varit inblandade i upphandlingen hade bytts ut, samt att den fortsatta diskussionen inom JHT om omstrukturering fortgick, aktualiserades behovet av att genomföra en analys utifrån ägarperspektiv och behoven i länet av utveckling inom plats- och besöksnäringen. Regionala utvecklingsnämnden beslutade därför i februari 2023, § 23, om utökad tid för analys av det regionala engagemanget inom plats- och besöksnäringens utveckling. Ingångsvärdet vid det första beslutet om upphandling av både platsutveckling och besöksnäringen var att projektet Attraktiv Region skulle avslutas under 2022. Projektet har nu förlängts till 2023-12-31 och därefter pågår planering av permanenta resurser för att arbeta med platsutveckling på länsnivå tillsammans med länets kommuner. Därav har den fördjupade utredningen avseende upphandlingen fokuserat primärt på besöksnäringens utveckling.

Utredning

I slutet av 2021 påbörjades en utredning för att utvärdera nuvarande tjänster från JHT och behov för framtiden inom besöksnäringens utveckling i länet.

Intervjuer genomfördes med följande näringslivsaktörer i länet:

- Tillväxtchefer i utvalda kommuner
- Jämtland Härjedalen Turism (JHT)
- Destinationerna Östersund, Åre och Vemdalen
- ETOUR
- Swedavia

Som en del i utredningen framkom under regionens samverkansråds sammanträde 2022-02-07 att kommunerna inte avser att vara med i en gemensam upphandling av plats- och besöksnäringsutveckling. Det finns idag inga indikationer på att kommunerna har ändrat inställning i denna fråga eller att de kommer att öka sin finansiering av JHT på annat sätt.

Givet den avbrutna upphandlingen, samt regionala utvecklingsnämndens beslut om en utökad analys, har den initiala utredningen kompletterats. Målet med kompletteringen har inte varit att utvärdera JHT:s tjänster, utan att fokusera på vilka frågor och aktiviteter som är prioriterade för regionens engagemang inom besöksnäringen – oavsett utförare. Bland annat har ytterligare intervjuer genomförts under första delen av 2023 i syfte att dels se på behoven i länet, dels se hur andra regioners engagemang i besöksnäringen ser ut. Följande aktörer har varit involverade:

- Näringslivsstrategier i fem utvalda regioner (Kalmar, Örebro, Värmland, Dalarna, Västmanland)
- Tillväxtchefer i utvalda kommuner (alla har erbjudits möjlighet att delta)
- JHT
- ETOUR

Summering av intervjuer

Hur gör andra regioner?

Det finns idag ingen allmängiltig modell för hur regioner arbetar med besöksnäring, utan det varierar stort mellan olika regioner. Denna bild bekräftas av såväl de intervjuer som gjorts i utredningen som den information som JHT får i sina olika forum.

En röd tråd hos samtliga tillfrågade regioner är att man anser besöksnäringen vara av särskild vikt för regionerna att stötta, då branschen ofta är fragmenterad med många små företag som saknar nationella samordningsstrukturer. Besöksnäringens företag ses som strategiskt viktiga och är ofta kritiska för länens attraktivitet och lokalsamhällen, där kopplingen till inflyttning och platsvarumärke bidrar till att ge branschen en särställning.

Hur det regionala stödet är organiserat skiljer sig däremot stort:

- Tre av fem intervjuade regioner utför sitt arbete inhouse på regionen, en region har ett 5-årigt avtal med en ekonomisk förening och en region har ett icke-tidsbegränsat avtal med ett AB.
- Den regionala finansieringen av uppdrag inom besöksnäring varierar mellan 1 miljon och ca 4,5 miljoner per år. Då bör det noteras att till exempel i Dalarna, där regionen bidrar med 1 miljon per år, bidrar kommunerna med nästan 30 miljoner per år. Vidare är samtliga av dessa regioner större befolkningsmässigt än Jämtland Härjedalen, med ett spann på mellan ca 250 000 personer i Region Kalmar och ca 305 000 personer i Region Örebro Län.

- Fokusområdena skiljer sig också; vissa lägger stort fokus på PR och marknadsföring, även internationellt, medan andra jobbar nära företagen med produktutveckling alternativt förvaltar leder och spår.

Vad tycker länets aktörer?

Att besöksnäringen är viktig för länet råder det inga tvivel när länets kommuner, JHT och ETOUR får komma till tals. I ett flertal frågor råder samstämmighet, medan det i andra frågor finns olika perspektiv.

I dessa frågor råder samstämmighet:

- Om regionen ska lägga offentliga medel på besöksnäringen från regionens budget, är det viktigt att:
 - Det finns tydliga direktiv för vad pengarna ska användas till och vilka fokusområden som är prioriterade.
 - Regionen är en engagerad beställare, som regelbundet följer upp de tjänster som levereras och ger återkoppling på dessa.
 - Hela länet ska inkluderas, samt att både stora och små bolag ska gynnas.
 - Insatser, analys och påverkan gynnar de bofasta invånarna och offentligheten i länet, och inte enbart besökare.
- Det privata näringslivet bör i högre utsträckning bidra till finansieringen av sitt eget branschspecifika arbete.
- Besöksnäringen är starkt kopplad till både etableringar och inflyttning, vilket gör den lite extra viktig.
- Året-runt-turismen är viktig och bör vara fokus framåt, för att på så sätt få en jämnare spridning av besökare på fler besöksmål, minska beroendet av snötillgång samt underlätta i rekrytering då anställda kan arbeta längre säsonger alternativt bli heltidsanställda.

I dessa frågor finns olika perspektiv:

- Är det rätt att använda offentliga medel för att stötta en specifik näring?
 - Å ena sidan anses att marknaden bör kunna betala för sitt egna branscharbete, näringen drar ju in miljarder per år.
 - Å andra sidan är branschen fragmenterad, med många små bolag, och kommunerna har väldigt olika förutsättningar. Besöksnäringens koppling till företagsetableringar och inflyttning bör ge den en särställning.
- Ska vi marknadsföra hela länet som "en enhet", eller fokusera på destinationer och mindre områden?
 - Å ena sidan anses besökare ofta ha en tydlig bild av var de vill semestra och/eller vad de vill göra, och "googlar inte Jämtland".
 - Å andra sidan märker kommuner med få eller inga destinationer en indirekt effekt av att länet sätts på kartan.
- Vilka aktiviteter ger mest värde för hela länet?

Sammanfattningsvis är det tydligt att länets tillfrågade aktörer uppmuntrar, och förväntar sig, ett regionalt engagemang inom besöksnäringen. Intervjuer med näringslivsstrateger i övriga regioner bekräftar att besöksnäringen är en näring som många regioner särskilt engagerar sig i utifrån näringens specifika karaktär, även om formerna ser olika ut. Inom vårt eget läns strategier finns kopplingen till besöksnäringen bland annat genom regionala utvecklingsstrategin och Program för smart specialisering, *S3 – Upplevelser*, till exempel i kopplingen till samhällsutveckling:

Den hållbara utvecklingen inom besöksnäringen har bidragit till att vi har platsbaserade upplevelser som även skapar lockande och aktiva livsmiljöer med god tillgänglighet till naturen. Att arrangera små- och stora evenemang är en tradition i länet och det förgyller vår tillvaro och driver samhällsutveckling.

Slutsats och nästa steg

Utredningen visar att det finns flera skäl för att Region Jämtland Härjedalen bör vara fortsatt finansiellt engagerad inom länets besöksnäringens utveckling. Flertalet aktörer har påpekat att regionen bör förtydliga det regionala uppdraget och stärka uppföljningen. Därför kan alternativet att gå vidare med en upphandling av besöksnäringens utveckling vara en bra metod för att skapa bättre förutsättningar för både ett tydligt uppdrag och en starkare uppföljning. Som tidigare utredning av regionens jurister visat behöver en upphandling enligt LOU göras, och finansiering kan inte fortsatt ske via tilldelning av medel via driftsbidrag i den form som tidigare gjorts.

Det finns dock flera viktiga frågor som behöver besvaras innan det är aktuellt att påbörja en upphandling:

- Ytterligare analys och beslut kring vilka huvudsakliga frågor och aktiviteter som regionen bör prioritera för finansiering inom besöksnäringens utveckling.
- Beslut kring budget.
- Klargörande kring leverantörsmarknaden:
 - JHTs interna arbete kring framtida organisationsform, ägarstruktur och finansiering behöver avslutas för att förstå om JHT kan vara en leverantör av tjänsterna. Det finns i dagsläget ingen definitiv tidsplan för JHTs utredning, men förhoppningen är att den är klar kring årsskiftet 2023/2024.
- Rekommendationen är därför att ge regiondirektören i uppdrag att fortsätta utreda dessa utestående frågor, med återrapportering till regionala utvecklingsnämnden innan årsskiftet 2023 i syfte att ha ett beslutsunderlag för regionens fortsatta engagemang inom besöksnäringens utveckling.